

Вітріченко Ігор Андрійович

*студент 2-го курсу магістратури
факультету Цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: доц. Мельник Світлана Борисівна*

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАХИСТ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ: ПРОБЛЕМАТИКА ГАЛУЗЕВОЇ ПРИНАЛЕЖНОСТІ

Конкурентне та антимонопольне законодавство об'єднує єдина сфера – захист економічної конкуренції, крім того, вони підпорядковані єдиній меті – забезпечення розвитку конкуренції.

Система антимонопольного регулювання і контролю передбачає різні види юридичної відповідальності за порушення антимонопольного законодавства, в тому числі цивільно-правову, кримінально-правову, адміністративно-правову та власне господарсько-правову відповідальність.

Цивільно-правова відповідальність в сфері конкурентних відносин покликана захистити приватні інтереси осіб, насамперед підприємців, від дій порушників норм конкурентного права, що завдають їх інтересам шкоди і збитків, та носить відновлювальний характер. На відміну від приватних, публічні інтереси в частині застосування заходів відповідальності забезпечуються в Україні переважно механізмами та інститутами адміністративної і кримінальної відповідальності.

Дійсно, дотримання законодавства про захист економічної конкуренції забезпечується як заходами цивільної, так і заходами адміністративної відповідальності. Підставами для застосування зазначених видів відповідальності виступають різні правопорушення, пов'язані з здійсненням монополістичної діяльності, недобросовісної конкуренції або з порушенням інших розпоряджень антимонопольного законодавства. Цивільно-правова відповідальність носить майновий характер та реалізується у формі стягнення збитків або сплати неустойки [1, с. 53].

Господарсько-правова відповідальність - несення учасниками господарських відносин, на підставі і в порядку, передбаченими Господарським Кодексом України, другими нормативно-правовими актами, договорами чи іншими правовими актами, додаткових негативних економічних та/або правових наслідків, у разі скоєння ними правопорушення у сфері господарювання.

Метою законодавства про захист конкуренції в цілому є забезпечення ефективного функціонування ринкової економіки і підприємництва на основі конкуренції при наявності державного контролю за монополіями.

Саме обсяг компетенції Антимонопольного Комітету України в частині захисту конкуренції і в питаннях залучення до відповідальності осіб, що допускають порушення законодавства про захист економічної конкуренції формує структуру і визначає зміст конкурентного права [2, с.150].

Інша особливість полягає в тому, що Закон України «Про захист економічної конкуренції» є комплексним правовим актом, в якому містяться норми, що регулюють як цивільно-правові, так і адміністративно-правові відносини. Ці відносини пов'язані з встановленням заборон у сфері захисту конкуренції та застосуванням заходів переконання і примусових заходів, що забезпечують дотримання зазначених заборон. Дані заходи повинні забезпечувати або добровільне, або примусове усунення виявлених порушень.

Що ж до питання про те, до якого виду відповідальності - господарської чи цивільної - відноситься відшкодування шкоди за порушення законодавства про захист економічної конкуренції, необхідно враховувати наступне.

Згідно ст. 22 Цивільного Кодексу України, особа, якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування. Збитками, зокрема, є доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода) [3].

Відшкодування збитків є однією із форм або мір цивільно-правової відповідальності, яка вважається загальною або універсальною саме в силу правил наведеної вище статті.

За приписами ст. 224 Господарського Кодексу України учасник господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання або установлені вимоги щодо здійснення господарської діяльності, повинен відшкодувати завдані цим збитки суб'єкту, права або законні інтереси якого порушено. Під збитками розуміються витрати, зроблені управненою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також не одержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною [4].

П.С Борцевич зазначає, що проаналізувавши риси господарсько-правової відповідальності вказують на її особливу природу у сфері захисту економічної конкуренції. Правова природа господарсько-правової відповідальності у сфері захисту економічної конкуренції, яка фактично втілюється у правозастосовній практиці органів Антимонопольного комітету України, вказує на особливе місце зазначеного виду юридичної відповідальності у сфері захисту економічної конкуренції та має на меті відновлення порушених прав суб'єктів господарювання та споживачів, а також попередження порушення цих прав [5, с. 156].

Відповідно до ст. 55 Закону України «Про захист економічної конкуренції», особи, яким заподіяно шкоду внаслідок порушення законодавства про захист економічної конкуренції, можуть звернутися до господарського суду із заявою про її відшкодування. Шкода, заподіяна порушеннями законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченими п.п. 1, 2, 5, 10, 12, 18, 19 статті 50 цього Закону, відшкодовується особою, що вчинила порушення, у подвійному розмірі завданої шкоди [6].

За змістом даної норми підставою для притягнення особи до відповідальності у вигляді відшкодування шкоди є: протиправна поведінка (дії чи бездіяльності) особи; шкода, завданої такою поведінкою; причинного зв'язку між протиправною поведінкою і шкодою; вини особи, яка заподіяла шкоду, у вигляді умислу або необережності.

Згідно зі ст. 255 Господарського кодексу України збитки, заподіяні зловживанням монопольним становищем, антиконкурентними узгодженими діями, дискримінацією суб'єктів господарювання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, а також збитки, заподіяні внаслідок вчинення дій, визначених цим Кодексом як недобросовісна конкуренція, підлягають відшкодуванню за позовами заінтересованих осіб у порядку, встановленому законом. Відшкодування збитків є одним із видів господарсько-правової або цивільно-правової відповідальності. Така правова позиція викладена у постанові Верховного Суду від 26 квітня 2018 року по справі №927/81/16 [7].

При розмежуванні підстав для виникнення цивільної або господарської відповідальності, згідно правової позиції Верховного Суду, викладеної в постанові від 03 липня 2018 року у справі № 910/4425/16, потрібно враховувати, що якщо спір у справі виник не у зв'язку з неналежним виконанням стороною договірних зобов'язань, а у зв'язку з вчиненням відповідачем порушення законодавства про захист економічної конкуренції, внаслідок чого (вчиненого порушення) позивачу було заподіяно шкоду, то, відповідно, обраний позивачем спосіб захисту (цивільно-правова відповідальність за ст. 22 Цивільного кодексу України) відповідатиме змісту порушеного права та безпосередньо передбаченому приписами статті 55 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [8].

Таким чином, вид відповідальності (цивільно-правова чи господарсько-правова) за відшкодування шкоди за порушення законодавства про захист економічної конкуренції буде безпосередньо залежати від обраного позивачем способу захисту свого права. Так, з врахуванням правових позицій Верховного Суду ця відповідальність може бути як господарсько-правовою, так і цивільно-правовою. У випадку, якщо позивач звертається за захистом свого права аргументуючи позов тим, що йому завдано шкоди у зв'язку з вчиненням відповідачем порушення законодавства про захист економічної конкуренції, то відповідальність буде мати характер цивільно-правової. Якщо ж спір у справі

виник у зв'язку з неналежним виконанням стороною договірних зобов'язань (внаслідок порушення законодавства про захист економічної конкуренції), то відповідальність буде господарсько-правового характеру.

Список використаної літератури:

1. Журик Ю. Відповідальність у сфері економічної конкуренції: теоретичний аспект. *Юридична Україна*. 2014. № 3. С. 51-55.
2. Швидка Т.І. Удосконалення механізму господарсько-правової відповідальності у сфері економічної конкуренції. *Економічна теорія та право*. 2016. № 2. С. 149-159.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.
4. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144.
5. Борцевич П.С. Проблеми застосування господарсько-правової відповідальності у сфері захисту економічної конкуренції. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Право*. 2014. Вип. 1. С. 152-156.
6. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 р. № 2210-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 12. Ст. 64.
7. Постанова Верховного Суду від 26 квітня 2018 року по справі № 927/81/16. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73871878>.
8. Постанова Верховного Суду від 03 липня 2018 року у справі № 910/4425/16 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75081972>.